

RECENZÍÓ

VÁCLAV PAVLÍČEK (SZERK.): ÚSTAVNÍ PRÁVO A STÁTOVĚDA. II. DÍL.
ÚSTAVNÍ PRÁVO ČESKÉ REPUBLIKY (PRAHA: LEGES 2011) 1120.

A Cseh Köztársaságban jelenleg négy állami egyetemen képeznek jogászokat – a prágai, brnói, alamouci (azaz olmützi) és pilseni egyetemen. Ebből a legrégebbi hagyományokkal Prága rendelkezik, mert a morva Brnóban csak a két világháború közötti időszakban indult el a cseh nyelvű jogászképzés. Érdekes módon, az államszocializmus időszakában több mint húsz éven át szünetelt a brnói jogászképzés; az akkori kommunista rezsim ugyanis elegendőnek tartotta csupán két jogi kar fenntartását – Prágában és Pozsonyban. Brnóban ezért csak 1968-ban indult újjá a jogászok képzése. Az alamouci és pilseni egyetem pedig csak a rendszerváltás után döntött úgy, hogy szüksége van jogi karra is.

Az egyházi fenntartású és magánjellegű oktatási intézmények a cseheknél kevésbé foglalkoznak a felsőfokú oktatás e szelével. Ezért a jogászokat foglalkoztató intézmények e négy állami egyetem kínálatából kénytelenek válogatni munkatársakat. Tény, hogy most néhány külföldi, különösen szlovákiai székhelyű, magánjellegű főiskola próbálkozik a cseh- és morvaországi terjeszkedéssel, de az állami intézményekben végzett jogászok dominanciáját egyelőre nem lehet megkérdőjelezni.

Ezekkel a limitált lehetőségekkel a cseh felsőfokú jogászképzés tekinthető a legkevésbé túldimenzionáltnak egész Közép-Európában. A cseh jogi karok behatárolt száma különösen feltűnő a magyar és szlovák egyetemekkel való összehasonlításban, hiszen az azonos lakosságszámú Magyarországon jelenleg nyolc helyen folyik graduális jogászképzés, az ötmillió lélekszámú Szlovákiában pedig a rekordszámú hat helyen. Tény, ebből csak négy jogi kar számít állami fenntartásúnak, kettő pedig magánegyetem keretein belül zajlik. Az utóbbiak presztízse azonban Szlovákiában nagyobb, mint a Cseh Köztársaságban, különösen, ami a pozsonyi székhelyű Páneurópai Egyetemet illeti.

Lengyelországgal kár összehasonlítani a cseh-és morvaországi helyzetet, mert majdnem négyszer nagyobb államról van itt szó, ahol közel harminc helyen lehet jogot tanulni – állami, egyházi és magánfenntartású intézményekben egyaránt. A Cseh Köztársaságot a jogi felsőoktatás szempontjából ezek függvényében tehát leginkább Ausztriával lehet összehasonlítani, ahol öt helyen működik állami fenntartású jogi kar.

Erre a hosszú bevezetésre azért volt szükség, hogy érthetőbb legyen a recenzált alkotmányjogi tankönyv súlya. A négy jogi kar révén, amelyek közül csak kettő rendelkezik habilitációs jogokkal, viszonylag korlátozott számú használható tankönyv áll rendelkezésre. Hagyományosan leginkább az egymással mindig rivalizáló prágai és brnói kollégák törekednek saját meghatározó tankönyvek elkészítésére. Többnyire az alamouci jogi kar egyes tanszékei is igyekeznek lépést tartani a tankönyvírás területén. A pilseni jogi kar az utóbbi években nagyon súlyos problémákkal küszködött, ami némileg lelassította a tudományos produkcióját.

Bár a Václav Pavlíček korábbi tanszékvezető professzor szerkesztése alatt született kötet ugyan alapvetően tankönyvnek számít, de itt jóval többről van szó. Ezt már a mű terjedelme is jelzi, hiszen tekintélyes ezeregyszázhusz oldalt foglal magában. Ezenkívül a tankönyvek rendszerint didaktikusak, lényegre törőek, rövidebbek és általában a hatályos joganyagra koncentrálnak. A 2011-ben kiadott cseh alkotmányjogi könyv ezzel szemben nemcsak az általános alkotmányjogi fogalmak és koncepciók aktuális csehországi érvényesülését igyekszik bemutatni, hanem egy nagyon hosszú cseh alkotmánytörténeti bevezetést is tartalmaz.

A történet kezdő időpontja pedig jellemző módon az 1918-as esztendő, amikor az Osztrák-Magyar Monarchia romjain megalakult az önálló Csehszlovákia. Ezzel az államalakulattal pedig a jelenlegi cseh közjog nagyfokú azonosságot vállalt, amit legjobban az fejezi ki, hogy az önálló Cseh Köztársaság zászlaja azonos a korábbi csehszlovák állami zászlóval. Itt nem egyfajta erőltetett szimbolikáról van szó, hanem teljesen spontán és ösztönös azonosulásról. A cseh köztudatban ugyanis a mai napig az igazi függetlenségi nap nem az 1993. január 1-je, amikor megalakult a jelenlegi Cseh Köztársaság, hanem az 1918. október 28-a, amikor Prágában kikiáltották az önálló Csehszlovákiát.

A két világháború közötti közjogi állapotok részletes ismertetése egyáltalán nem tekinthető öncélúnak, mert az 1920-as alkotmány rendelkezései az 1992-es alkotmányozás során is éreztették hatásukat. Nemcsak rejtetten, hanem deklaráltan is – ez derül ugyanis ki a most hatályos cseh alkotmány tervezetéhez fűzött indoklásból is. Ugyanígy nem öncélú a második világháború alatti német megszállás közjogi állapotainak, illetve az emigráns csehszlovák kormányzat elképzeléseinek az ismertetése, hiszen az utóbbiból formálódott ki az az ideiglenes állami berendezkedés, amely a második világháború alatt és után a csehszlovák államiség újjászületéséhez vezetett el.

Itt természetesen hangsúlyos szerep jut az elnöki dekrétumok kérdésének, amelyek az 1937 és 1948 közötti államfő nevéhez, Edvard Benešhez kötődnek. Ahogyan az elmúlt évek politikai vitái is jelzik, ez a kérdés még nem tekinthető teljesen lezártnak – sem a Cseh Köztársaságban, sem Szlovákiában. Az ismertetett tankönyv is abból indul ki, hogy e jogi normák fontos szerepet játszottak a megszállás alatti és utáni csehszlovák államiség újjáépítésében. Emiatt a szerzői kollektíva jogi szempontból nagyon alaposan és körültekintően igyekszik körüljárni ezt a problémakört, de az is igaz, hogy e dokumentumok etnicista jellegének egyértelmű kritikája, illetve elutasítása hiányzik a leírásból. A könyv ugyanakkor általában arra törekszik, hogy a történeti és nemzetközi kontextusban elhelyezze ezt a kérdést.

Nehezen fogadható el azonban azon állítása, miszerint a dekrétumok a német és a magyar nemzetiségű személyek esetében sem álltak az etnikai alapú kollektív bűnösség alapján. Az itt prezentált logika alapján ugyanis az elnöki dekrétumok nem érvényesítették a kollektív bűnösség elvét, csupán arról volt szó, hogy a németek és a magyarok esetében megfordították a bizonyítási terhet – azaz nem az eljáró csehszlovák állami szerveknek kellett bizonyítaniuk a kisebbségi személyek bűnösségét, hanem azoknak kellett bizonyítaniuk azt, hogy aktívan kiálltak a csehszlovák államiség és az antifasizmus mellett!

Ettől a nehezen elfogadható állítástól függetlenül azonban azt lehet mondani, hogy a tankönyvben összefoglalt alapos jogi áttekintés, az érvelés és logika bemutatása nélkülözhetetlen azok számára, akik ezzel a témával akarnak foglalkozni. Az itt bemutatott felfogás jelenti ugyanis azt az állampárti és konzervatív véleményt erről az érzékeny kérdéstről, amelynek nagyon erős gyökerei vannak a cseh társadalomban. Ez utójára a 2013. évi közvetlen államfőválasztás során nyilvánult meg, amikor egymással szembekerült a tankönyvhöz közeli álláspontot képviselő Miloš Zeman és a dekrétumokat elutasító Karel Schwarzenberg. A vitából majdnem húsz százalékos előnnyel Zeman került ki.

A szerzők nagyon komoly figyelmet szenteltek az 1948 és 1989 közötti fejlődésnek is. Tény, hogy az államszocialista időszakról volt szó, de az sem múlt el nyomtalanul a cseh közjogból. Ez számos ponton kimutatható, még akkor is, ha a rendszerváltás utáni elitnek nagyon komolyan igyekeztek elhatárolódní ettől a periódustól. Ezt jelzik azok a jogalkotási próbálkozások, amelyek pontosan igyekeztek körülhatárolni a „szabadság hiányának” (azaz az antidemokratikus rezsimnek) a kezdeti és végső határidejét. Különböző szimbolikus, kárpótlási és egyéb jogszabályok ezt ugyanis más-más módon teszik meg. Ez is jelzi, hogy a jog csak korlátozott formában képes kezelni a történettudomány kompetenciájába tartozó kérdéseket.

Fontos megjegyezni, hogy az állami-jogi kontinuitás és diszkontinuitás kérdése kiemelt szerepet játszik a monográfiában, hasonlóan a modern cseh államiság tartalmi meghatározásának problematikájához. Az utóbbi tulajdonképpen az alkotmányos identitáshoz vezet át az olvasót. Ebből a szempontból különösen fontosak azok a „hatályos” részek, amelyek az ismertetett kötet következő három negyedét teszik ki. Konkrétan a X. és XXVI. fejezetek közötti részről van szó.

A könyvnek ez a része a most is hatályos, egyébként ezzel az elnevezéssel elsőnek is tekinthető cseh alkotmány elfogadási körülményeinek a bemutatásával kezdődik, és azután fontos terminológiai és jogforrási problémákkal foglalkozik. A cseh közjog ismeri ugyanis a cseh alkotmányos rend fogalmát – a most hatályos chartális alkotmány annak azonban csupán egy (igaz legfontosabb) alkotóelemét képezi. Másik fontos dokumentuma az 1991-ben még a csehszlovák szinten elfogadott alapjogi charta, amelyet 1992-ben egészében inkorporáltak a cseh jogrendbe. Végül ide tartoznak a minősített többséggel elfogadott alkotmányerejű törvények is.

A cseh közjogi szerkezet egyes intézményeinek részletes bemutatását megelőzi még az állam területének, lakosságának, céljainak és szimbólumainak prezentálása, illetve a közvetett és közvetlen demokrácia intézményeinek az ismertetése. Ez a fejezet tulajdonképpen a választási rendszer különböző szintjeit és megoldásait foglalja magában. A könyv itt az általánostól a speciális felé halad, illetve felülről lefelé. A végén a közvetlen demokrácia intézményeinek is figyelmet szentel, de itt azért tudni kell, hogy a népszavazás lehetősége Csehországban csak a helyi szinten létezik.

Ezt a részt követi a jogokkal, szabadságjogokkal és a kötelességekkel foglalkozó rész. Az egész problémakörnek csupán egy fejezetet szentel a könyv, de az is igaz,

hogy ez a legnagyobb terjedelmű fejezet, hiszen majdnem kétszázötven oldalt foglal magában. Az összes ezt követő fejezet már rövidebb.

Az államszervezeti rész a kétkamarás cseh parlament bemutatásával kezdődik, amely fejezet szorosan összefügg az arra szorosan épülő jogalkotási fejezettel. Ezt követi a cseh köztársasági elnöki intézmény ismertetése, majd a kormány és a végrehajtó hatalom más szerveinek bemutatása. Ez nagyon izgalmas rész, amely plasztikusan ábrázolja azt, hogyan ellensúlyozzák egymást az egyes hatalmi ágak, illetve mi történik akkor, amikor az egyik hatalmi ág vagy szerv elveszíti hatékonyságát – az ilyen szerv által kiűritett térben értelemszerűen egy másik szerv igyekszik túlterjeszkedni. A gyenge parlamenti támogatással rendelkező és egymást gyakran váltogatató cseh kormányok esetében ez az államfő és az alkotmánybíróság folyamatos erősödését jelentette.

A bírósági szervezetekkel és külön az alkotmánybíráskodással a könyv következő fejezetei foglalkoznak. Az alkotmánybíróság a cseheknél nem előzmények nélküli intézmény, hiszen már a két világháború között is létezett Csehszlovákiában ilyen szerv. Igaz, a mai bíróságnál jóval passzívabb volt. A kötet egyébként többször kritikusan viszonyul a bírói hatalom túlzott megerősödéséhez – akár az alkotmánybíróságról, akár a rendes bíróságokról van szó. Ezekben a helyeken a szerzők többször kifejezetten polemizálnak az egyes fontos alkotmánybírósági határozatokkal.

Az állami szervezet és a hatalommegosztás legfontosabb szerveit követően a szerzői gárda a helyi, illetve területi önkormányzatisággal, majd az ellenőrzési (azaz számvevőszéki) mechanizmusokkal, az egyéb jogérvényesítési intézményekkel és végül a jegybank felépítésével foglalkozik. Az utolsó előtti fejezet témája a Cseh Köztársaság biztonsága – ezzel összefüggésben a speciális jogi helyzetek és állapotok –, az utolsó pedig a cseh állami és uniós szervek kapcsolata.

Bár az egész kötetben erősen érződik a vezető szerkesztő, Václav Pavlíček szellemi hatása, ez az imponáló munka természetesen nemcsak egyetlen szakember műve. A megírásában ugyanis a prágai székhelyű Károly Egyetem Jogi Karának több belső és külső munkatársa vett részt (Ján Gronský, Jiří Hřebejk, Věra Jirásková, Jan Kněžínek, Vladimír Mikule, Petr Mlsna, Pavel Peška, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Jindřiška Syllová és Pavel Zářecký). Többségük az alkotmányjogi tan-székhez kötődik, de vannak köztük közigazgatási jogászok is. Többen nemcsak oktatnak, hanem aktívan közreműködnek az alkotmánybíróság, a parlament vagy a minisztériumok munkájában.

Az egész munkán, talán emiatt is, erőteljesen érződik az elmélet és a gyakorlat egyensúlya, illetve az egyes problémás pontok mély ismerete. A tankönyv szerzői sokszor állást is foglalnak a vitás kérdésekben, tehát nem törekednek túlzott semlegességre. Néhány rész emiatt kifejezetten polemikus jellegű, különösen azok, melyek kritikával illetik a „bírói állam” kialakulását és az alkotmánybírósági aktivizmust. De hasonlóan kritikusak a cseh alkotmány néhány végig nem gondolt részével, amelyek lehetővé teszik az államfő számára bizonyos hatalma túlterjeszkedését. Nagyon fontos azonban, hogy az alkotmánybírósági határozatok mélyen beépültek a munka egészébe, tehát a gyakori kritikák ellenére nem kerül sor az

ignorálásukra. Fontos megjegyezni, hogy az ismertetett műnek van egy előzmény-kötete is, amely kifejezetten az államtudományi kérdésekkel foglalkozik. Ez a rész azonban valamivel kevésbé koncentrálna a cseh közjogi kontextusra, azért itt nem került részletesen bemutatásra.

Halász Iván*

FODOR LÁSZLÓ: KÖRNYEZETJOG (DEBRECEN: DEBRECENI EGYETEMI KIADÓ 2014) 317.

A hazai jogi oktatásban a környezetjog (környezetvédelmi jog) területén a tankönyvi igénnyel megírt munkák¹ száma – más jogágakkal való összevetésben – meglehetősen kevés, ezért is örömteli, amikor egy újabb áttekintő jellegű, alapvetően egyetemi oktatás céljából készült kötet jelenik meg. A környezetjog hazai oktatása kapcsán meg kell azt is jegyezni, hogy – amint azt a recenzált munka bevezetőjében említi – más stúdiumok keretében is előtérbe kerülnek a környezet védelmével, a környezetkárosítás megelőzésével, szektorális szabályozással kapcsolatos jogalkotási és jogalkalmazási kérdések. Ezért ma már nem kérdés, hogy a környezetjog egyes területét – a polgári jogi, büntetőjogi alapvető vetületeken túl – elsősorban a közigazgatási jog különös részének keretében (is) oktatják, mivel a környezetvédelmi igazgatás és az ennek körébe sorolható főbb procedurális (főként az engedélyezés, használatbavétel, felülvizsgálat fókuszában) jogintézmények terén az ágazati szabályozás markáns specializálódásának lehetünk szemtanúi. Az uniós környezetjog² és a nemzetközi környezetjogi rezsím hazai jogra gyakorolt hatása, legalábbis a három jogi terep egymásra gyakorolt kölcsönhatásának vizsgálata nélkül nem lehet teljes ma már a „belső környezetjog” tudományos elemzése, főként pedig didaktikai célú, a jövőbeli jogász-generációk világlátásának, általános jogi műveltségének és praktikus szakjogi tudásának megalapozását célzó oktatása.

A szerző a könyv bevezetőjében szabadkozik ugyan amiatt (7. o.), hogy egyes területekre talán kevesebb figyelmet fordít (éppen az egyéb stúdiumok keretei között zajló oktatás miatt), ugyanakkor az előszó zárómondata is teljesen indokolt, miszerint a hatályos jog bemutatása során a könyv főként a magyar joggal foglalkozik, de viszonylag széles körben említi európai jogi, illetve szűkebb körben nemzetközi jogi összefüggéseket is (8. o.). A szektorális, környezetjogi különös részről szóló fejezetekben még talán a korábbi „szerzői szemérmesség” is szükségtelen,

* PhD, tudományos főmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1014 Budapest, Országház u. 30.

E-mail: halasz.ivan@tk.mta.hu.

¹ Lásd pl. BÁNDI Gyula: *Környezetjog* (Budapest: Szent István Társulat 2011); BOBVOS Pál – HEGYES Péter: *Agrárjog* (Szeged: JATEPress 2011); CSÁK Csilla: *Környezetjog I.* (Miskolc: Novotni 2008); SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog II.* (Miskolc: Novotni 2010); egyes részleteiben aktualizálva: VASS János: *Agrárjog – tansegédlet* (Budapest: Rejtjel 2002).

² Ennek legitimitációs alapjaként lásd az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló Lisszaboni szerződés XX. címét (Környezet).

mivel valamennyi, a környezeti elem vagy rendszer szempontjából kiemelt fontosságú nemzetközi szerződést említ, így helyezve tágabb kontextusba a hazai szabályozást.³ A releváns uniós szabályozás részletes bemutatásának pedig vállaltan hangsúlyos figyelmet szentel a szerző, és ezzel azt is szemléletesen bizonyítja, hogy az uniós környezetvédelmi elvek (79–83. o.), az EU releváns környezethasználati engedélyezési rendszere (150–155. o.), címkéje (176–178. o.), vagy a közös agrárpolitika (185–189. o.) már az általános rész kérdéseiben is a hazai jogot alapjaiban befolyásoló tényezőknek tekinthetők.

A tankönyvi céllal írott munkák kapcsán ez utóbbi különösen üdvözlendő, mivel a kötet „célcsoportjában”, a hallgatókban ezzel csak tudatosítja az uniós jog magyar jogra gyakorolt hatásának kiemelt fontosságát. Ez – túl a környezetjogi ismereteiken – általában a jogi tanulmányaik sikeres folytatásához és a kellő jogi műveltségük megszerzéséhez is elengedhetetlen tényező ma már.

Fodor László munkája három fejezetre tagolt és logikusan felépített, mivel a környezetjog elméleti alapjainak tisztázása után a környezetjog általános, majd annak különös részével foglalkozik.

Minden jogág dogmatikája felépíthető erre a gondolatmenetre, azonban a jogági minőségében fiatalnak tekinthető környezetjog területén e klasszifikáció kiemelt jelentőségű, és ezt a szerző több helyen is szemléletesen érzékelteti. Az elméleti megalapozást szolgáló részek (9–69. o.) kapcsán az olvasó olyan alapos és részletes elemzést talál, amelynek hiánya mind több didaktikai célú munka esetében megfigyelhető. Az alapfogalmakat, továbbá a rendszertani, jogforrási, valamint a környezetvédelmi szabályozás módszertanát bemutató hármas tagolás ebben az elméleti alapfejezetben a környezetjog egészének általános megértését, a jogrendszerben való könnyebb elhelyezést és a rendszertani szemlélet kialakítását segítik elő. Különösen színvonalas a környezetvédelmi szabályozás módszertanáról szóló rész (45–69. o.), amely a környezetjog és agrárjog mint szakjogágak tudományos elemzéséhez is érdemien és újszerűen járul hozzá; emiatt pedig ki kell emelni, hogy az elsődlegesen az oktatási segédanyag célját betöltő további részekkel összehasonlítva ez az alfejezet a könyv tudományos szempontból legizgalmasabb és legfontosabb része. E rész sem törekszik teljességre (lásd 45. o. – a hazai és a nemzetközi szakirodalmi összevetés fényében), ugyanakkor jól szemlélteti a környezetjognak azt a fontos jellemzőjét, hogy a dogmatikájában, a több jogágot érintő jellegében és jogintézményeiben számos egyéb terület – például gazdaság, társadalmi elvárások, időjárási körülmények stb. – erőteljes hatását felvonultató fiatal jogágnál a módszertani kérdések fontossága jóval markánsabb, mint a régebbi, dogmatikailag zártabb és fejlett klasszikus jogágak esetében.

Ahogy az arról már az előzőekben szó esett, a módszerek kiemelése deklaráltan exemplifikatív, de a szerző kiváló és bizonyos fokig szimbolikus módszerek vizsgálatát végzi el az I. fejezetben. Szimbolikusnak nevezhető, mert míg a rendsze-

³ A nemzetközi környezetvédelmi jog területének két kiemelkedő áttekintő munkájaként lásd Daniel BODANSKY – Jutta BRUNNÉE – Ellen HEY (szerk.): *The Oxford Handbook of International Environmental Law* (Oxford: Oxford University Press 2007) és Alan BOYLE – Patricia BIRNIE: *International Law and the Environment* (Oxford: Oxford University Press 2009).

ti módszer a környezetjogi szabályozás időben első megjelenési formáit jelenti⁴ (amikor a környezetjog mint önálló diszciplína még meg sem jelent, ám bizonyos tilalmak, korlátozások, kötelező és hatósági úton kikényszeríthető előírások már ismertté váltak), addig az egyik legújabb, a 20. századra kiteljesedő piacgazdasági szabályozással az időközben megszülető és intézményesülő környezetjog egyfajta fejlődési ívet ír le. Kétségtől igaz ugyanakkor a szerzőnek az a megállapítása, hogy a (piac)gazdasági módszer ugyan „nem jobb, mint a rendészeti, de eltérő működési elvei, mechanizmusai (profiljai) révén alkalmas annak kiegészítésére”. (52. o.) Mindazonáltal a módszerek rögzítése a későbbi általános és különös rész szabályai megértéséhez már csak azért is elengedhetetlen, mert ez utóbbiak jobbra leíró, szoros dogmatikai rendszerét a szabályozási-jogalkalmazási módszerek éppen aktuális paradigmái, politikai-gazdasági-társadalmi elfogadottsága⁵ fényében érdemes deduktív módon szemlélni.

A kötet esetleges továbbfejlesztésénél a környezetjog fejlődéstörténetére nagyobb hangsúlyt lehetne fektetni – az elméleti bevezető részben, vagy azelőtt –, mivel így több anomália eredetére is fény derülne. Ezzel a szerző rá is mutathatna a környezetre mint egységes jogi tárgyra, a szabályozás tárgyára, az integráns szemléletre fókuszáló jogalkotási szándékok megkésetttségére, azok gyakorta csak katasztrófákat, rendkívüli és kritikus környezeti helyzeteket követő és csak nominálisan preventív jellegére.

A környezetjog általános részéről szóló II. fejezetben (71–180. o.) már megjelennek a nemzetközi és uniós elemek mellett a kapcsolódó jogágak (döntően alkotmányjog, közigazgatási jog és magánjog) környezetjogi kérdésekre vonatkozó főbb rendelkezései, jogintézményei. Az alkotmányos-alaptörvényi alapokról szóló oldalon a szerző⁶ az Alaptörvényben megjelenő változásokat,⁷ illetve az uniós csatlakozás után tíz évvel immáron releváns uniós esetjogot (110–111. o.) – elsősorban az uniós környezetvédelem és környezetpolitika egyik „zászlóshajó-területéről”, a GMO-kérdésköréből – is bemutatja.

Az alkotmányjogi, de főként a közigazgatási jogi (hatósági, engedélyezési stb.)

⁴ Lásd az egyik első, ma környezetvédelmi normaként definiált szabályt, I. Edward angol király 1306-os királyi rendeletét, amely a londoni utcákon a nyitott kemencékben megtiltotta az ártalmakat, szennyezést is okozó szénhasználatot. Lásd Alexandre KISS – Dinah SHELTON: *International Environmental Law* (New York: Transnational Publishers³2004) 10. Eme jogalkotási aktust bár a környezetvédelmi szabályozás egyik első megjelenési formájának is tekinthetnénk, meg kell jegyezni, hogy a tilalom leginkább a gyakori tüzesetek miatt veszélyeztetett, szinte kizárólag faépületekből épült londoni városrészek védelmét szolgálta elsősorban, és nem levegővédelmi céllal adták ki.

⁵ Jól tükrözi ezt az éppen aktuális paradigmákat tükröző ENSZ-világtalálkozók hivatalos elnevezése is, mint pl. I) *emberi környezetről* szóló 1972-es stockholmi konferencia, majd II) a *környezetről és fejlődésről* szóló 1992-es riói konferencia, továbbá III) a *fenntartható fejlődésről* szóló 2002-es johannesburgi konferencia, illetve IV) a szintén *fenntartható fejlődésről* szóló Rió+20 konferencia.

⁶ A környezeti kérdések alkotmányos szintű rendezéséről a szerző már egy jelentős monográfiát is közölt, erről lásd FODOR László: *Környezetvédelem az Alkotmányban* (Budapest – Debrecen: Gondolat – Debreceni Egyetem ÁJK 2006).

⁷ Ha még releváns, a terület „anyahatározataként” minősíthető 28/1994. (V. 20.) sz. határozathoz hasonló súlyú AB határozatot nem is citálhatott az Alaptörvény hatálybalépése utáni időszakból.

kérdések részletesebb taglalása egyben rámutat arra is, hogy a környezetjog dogmatikája kevésbé zárt, továbbá más jogágak jogintézményei alapjaiban meghatározzák azt. Ennek oka, hogy az egyes (szak)jogágak „zöldülése”, a releváns klasszikus jogágaknak a környezet védelmére vonatkozó normái már a 20. század folyamán intézményesültek, és ezek vezettek el lényegében oda, hogy az 1972-es stockholmi konferenciától kezdődően már nemzetközi jogi rezsimmal is rendelkező szakterület a század végére egy integráns, több jogág szabályait magában foglaló jogággá vált.

Az uniós jogforrásokkal, irányelvekkel és esetjoggal gazdagon ellátott általános résznek a környezetvédelmi menedzsmentről és a teljesítmény-értékelés jogi kereteiről szóló 11. alpontja (167–173. o.) egy, a jogi oktatás céljából írt munkában talán első ránézésre idegen testként hat, de az olvasó megbizonyosodhat arról, hogy ezek vizsgálata nélkülözhetetlen, az állami szerepek és a környezeti politika megértéséhez ugyanis az itt fellelhető gazdaságtani alapok elsajátítása, de legalábbis általános ismerete szükséges. Megállapítható, hogy a környezeti menedzsment éppen aktuális paradigmái, az auditálás és a környezetbarát tanúsítási metodikák alapjaiban meghatározzák általánosan a jogági szabályozás filozófiáját és irányait, illetve az egyes szektorok konkrét részletszabályait. A gazdasági-közgazdasági modellek környezeti szempontú vizsgálata ugyanakkor az 1992-es Környezet és Fejlődés Világkonferencia (riói konferencia) óta a nemzetközi közösség szemében egyfajta ikerfogalomnak is tekinthetők,⁸ melyek egymás nélkül és különösen egymástól függetlenül ma már nehezen értelmezhetők, és a fenntartható fejlődés meg lehetőségen enigmatikus, azaz nehezen definiálható, bizonytalan tartalmú koncepciójában is felszínre kerülnek.

A szektorális, különös részbeli III. fejezet (181–306. o.) a gyakorlati jogi tudás átadásának magja, itt találhatjuk a környezetjogi-környezetvédelmi jogi és agrárjogi stúdiumok keretében a joghallgatóknak szánt egyes részletszabályokat. Egy tankönyvi igénnyel írt munka valódi értékét valószínűleg az adja, hogy a legbonyolultabb és legrészletesebb, nagyszámú normát, jelentős esetjogot tartalmazó részterületeket hogyan tudja a szerző úgy összefoglalni, rendszerezni, hogy az minden szektort (e könyvben: föld, víz, levegő-klíma, hulladék és természetvédelem) kellő mélységben és alaposággal, ugyanakkor ne túl terjengősen és részletekbe menő szakjogászai szemléletet igénylő módon tárgyaljon. E kihívásnak – kutatói szemmel is megállapíthatóan, a didaktikai célokat tartva elsősorban szem előtt – Fodor László maximálisan eleget tett. A releváns szektorok kiválasztása és osztályozása mindig egyéni döntés eredménye (például a biodiverzitás témakörében a flóra és a fauna védelmének jogi rezsimje különválasztható, amely e kötetben a természetvédelemről szóló alfejezetben szinoptikusan szerepel – lásd 279–306. o.), a szerző klasszifikációja helyes és megalapozott. Azt is meg kell említeni, hogy az agrárjogi oktatás (hiszen hazánkban – ezt tükrözik a jogi karok tárgyainál alkalmazott elnevezések is – több helyütt az agrárjog égisze alatt oktatják a környezetjog is, és

⁸ Eme két pillér (környezet és gazdaság) a 2002-es Johannesburgi Világtalálkozón kiegészült a társadalommal mint 3. pillérrel.

ennek az ellenkezőjére is találunk természetesen példát) céljára is kiválóan alkalmas a világos és egyértelmű különös részbeli tagolás.

Az egyes szektorok bemutatása egységes képet mutat: minden alfejezet az uniós vetületek, azaz a hazai szabályozást befolyásoló közösségi jogrendszer vonatkozó elsődleges és másodlagos jogforrásainak bemutatásával kezdődik, majd a fő szektorális, azaz ágazati jogszabály(ok) részletesebb vizsgálatával folytatódik. Ez azért is fontos – túl a szorosan vett környezetjogi szempontokon –, mert a joghallgatók e stúdium keretében sem téveszthetik szem elől a hazai jognak az uniós joggal való összeegyeztethetőségét és harmonizációját. Az alpontok – az uniós előírások taglalása után – egyben alkalmasak is a két jogrendszer viszonyának, a hazai ágazati jogi normák EU-konform jellegének értékelésére.

A könyvről összességében elmondható, hogy kiváló kutatási segédlet is, mivel egy átfogó környezetjogi kézikönyv igényességével íródott. Ezt erősíti a könyv kivételes bibliográfiai apparátusa is (amelynek összeállításában Gyüre Annamária Csilla PhD-hallgató segédkezett az impresszum tanúsága szerint), mely lényegében az összes hazai releváns szakirodalmat tartalmazza, még a sikeresen megvédett, környezetjogi tárgyú PhD-disszertációk adatait is. Fontos megjegyezni, hogy a szakirodalmi tételek egyfajta látteleletét is adják a hazai szerzők legfontosabb munkáinak 2014-ben, így ma már egy környezetjogi tárgyú hallgatói dolgozat vagy egy tudományos munka írásának megkezdésekor is ajánlható a leendő szerzők számára a kötet bibliográfiai jegyzékének figyelmes tanulmányozása. Fodor László munkájának valódi eredménye és erénye a legutóbbi években megvalósuló felgyorsult jogalkotási folyamat környezetjogot érintő termékeinek (az Alaptörvénytől kezdve a különös részbeli ágazati jogszabályok, különös tekintettel a termőföldre vonatkozó törvény) bemutatása. Ezeket egységes szemléletben, a mérsékelt reményeket keltő, újabb paradigmákat hozó Rió+20 környezeti világkonferencia tanulságain okulva, az uniós környezetpolitikai és környezetjogi változások,⁹ valamint a szektorális reguláció valamennyi következményét vizsgálja.

A Rió+20 utáni helyzet, az egyre súlyosabb globális katasztrófák, valamint a gazdasági világválságból várható lassú kilábalás olyan átfogó folyamatokat indíthat el, amelyek először a nemzetközi szinten hatnak majd, de minden bizonnyal rövid időn belül a belső jogot is formálják, alakítják. Ezekre a jogalkotók-jogalkalmazók körén kívül a tudományos élet szereplőinek is kiemelt figyelmet kell fordítania, tudva azt, hogy számos jelenlegi tézist, esszenciális megállapítást is felülírhatnak, azonban mindaddig Fodor László *Környezetjog* című munkája egy pontos korpét fest hazánk 2014-es környezetjogi állapotáról.

Kecskés Gábor*

⁹ Lásd a Lisszaboni Szerződés releváns XX. címét, „Környezet” elnevezés alatt.

* PhD, tudományos munkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1014 Budapest, Országház u. 30; egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 9026 Győr, Áldozat u. 12.
E-mail: kecskes.gabor@tk.mta.hu.

MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN: NÉV ÉS JOG. A NÉVVISELÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON (BUDAPEST: GONDOLAT 2013) 296.

„Az lett a nevük, amit az ember adott nekik.”¹

Miként a Szentírás teremtés-történetéből kölcsönzött idézet is utal rá, a név szakrális szó, a *logos*ban való részesedést fejezi ki,² ennél fogva az első őstapasztalat, amiből az ember él.³ E filozófiai-teológiai alapokon túl, az indogermán nyelvcsaládban a „név” igen jelentős történelemre visszatekintő, általános jelleggel a megjelölés, illetve ismertető jelző értelemben használt kategóriát jelent. A név idővel mind jobban absztrahálódó rendszerre fejlődött, alkalmassá válva mind személyek, mind tárgyak, úgy egyedi dolgok, mint dologösszességek cizellált elkülönítésére. E szerteágazó spektrumból a jog figyelme a természetes személyek neveinek védelme érdekében elsősorban és legfőképp a névadás, valamint a névviselés módjainak és eljárásának kérdésre irányul. A név ugyanis az emberhez legközvetlenebbül kapcsolódó lényegi ismertetőjel, anyagi jogként tekintve egy különösen a személyhez kötődő, nem a vagyonjog körébe eső jogosultságot jelent. A név nem szűkül le pusztán egy formális azonosító-elkülönítő funkcióra, hanem a személyiség szimbólumaként viselőjének egy tértől és időtől független, absztrakt létezését is kölcsönöz, amely túléli őt, ezért a név fölött viselőjét vagyonjogi értelemben vett rendelkezési jog nem illeti meg, nem mondhat le róla, és nem ruházhatja át. Jogi szempontból kiemelendő az is, hogy a személyek nevükön keresztül válnak jogalanyokká, saját nevükön vesznek részt a vagyoni forgalomban.⁴

E sajátos, komplex jogi terület magyarországi jogfejlődését bemutató önálló monográfia jelent meg 2013-ban a Debreceni Egyetem jogi karán oktató Megyeri-Pálffi Zoltán tollából. A mű címéből sajnálatos módon nem derül ki, csak a bevezetőből tudható meg, hogy a szerző csak a természetes személyek névviselésére vonatkozó szabályozás fejlődéstörténetét kívánja bemutatni, vagyis a jogi személyek elnevezésére, valamint a művészi életben használt „álnevek” kérdésköreire nem tér ki. Ez azonban semmiképp nem róható fel a szerzőnek, mivel a pontos címadás valamennyi jogász számára kihívást jelentett volna, azon sajátos groteszk helyzet miatt, hogy a természetes személyek névadására és névviselésére vonatkozó joganyag pontos megjelölése már önmagában problémát jelent. Az egyes szerzők által használt elnevezések ugyanis paradigmaticus módon a szerzők által művelt jogterülethez kötődnek, így a polgári jog által szabályozott területen a „névhasználat”, a közigazgatási jog területén a „névviselés”, az alkotmányjogon belül pedig – sem-

¹ Teremtés Könyve 2, 19.

² HAMVAS Béla: *Scientia sacra* (Budapest: Magvető 1988) 418.

³ HAMVAS Béla: *Silentium – Titkos jegyzőkönyv – Unicornis* (Szentendre: Medio 2000) 157.

⁴ Gerda KRÜGER-NIELAND: „Anwendungsbereich und Rechtsnatur des Namensrechts” in Marcus LUTTER – Walter STIMPEL – Herbert WIEDEMANN: *Festschrift für Robert Fischer* (Berlin: Walter de Gruyter 1979) 339–340; Horst-Peter GÖTTING: *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte* (Tübingen: Mohr 1995) 71, 103–104.

legesítendő az előbbi két jogterület között húzóódo különbséget – a „névviseléshez való jog” kifejezés alkalmazása a jellemző.⁵ A német jogi terminológiában általános jelleggel használt, jelző nélküli „névjog” megjelölés pedig a polgári jogi személyiségvédelem által lefedett valamennyi névhasználati esetkör átfogó megjelölésére vonatkozik (93. o.).⁶ A szerző által választott *névviselési jog* megjelölés tehát alapvetően közigazgatási jellegű szemléletre utalna, ehhez képest szembevetendő a polgári anyagi jogi szabályok szinte kizárólagossága.

A bevezető, a forrásokat és módszertant meghatározó fejezetben alapvető elvi jelleggel rögzíti a szerző, hogy a számos egyéb érintett társadalomtudományi terület miatt nem pusztán leíró jellegű bemutatásra törekszik, még ha a történeti jelleg megtartása érdekében célzottan mellőzni kívánja a dogmatikai elemzést és a jogösszehasonlítást (23–24. o.). A könyv ezt követően két, egymástól szerkezetileg is határozottan elkülönülő részből áll. Az első, nagyjából az írásmű negyedét kitevő rész a névviselés kérdéseinek általánosabb, történelmi kontextusba ágyazott⁷ áttekintése, amelyben a szerző – jelentős mértékben igénybe véve a kérdéskörhöz markánsan kapcsolódó nyelvtudomány, történettudomány, szociológia, és a genealógia segítségét – bemutatja az általa három jelentősebb korszakra bontott jogfejlődést. Az általános szabályozástörténeti bemutatást pedig az egyes különös névfajtákra vonatkozó szabályok fejlődésének ismertetése követi.

A rendi korszakok kapcsán a legjelentősebb kérdésként a szerző annak meghatározását jelöli meg, hogy mely tényezők segítették a kételemű névhasználat sajátosan magyar változatának kialakulását, ahol is a vezetéknev megelőzi a keresztnévet. A rendi korszakkal kapcsolatban kiemelendő egyrészt az, hogy a szerző nem csak a könnyen vizsgálható nemességre fókuszál, hanem a városi polgárság és a jobbágy-ság névviselésével kapcsolatban leszűrhető tapasztalatokat is bemutatja, valamint – a későbbi fejezeteket mintegy megelőlegezve – kiemeli a családjogi „eseményekhez” kapcsolódó névadásra, névváltoztatási szabályokra vonatkozó forrásokat.

A fejlődés következő fokát az állam által megjelenő szabályozási igény jelenti, amikor célá vált a személyjogi ténnyel szerzett név állandósítására, illetve viselésének és megváltoztatásának az államigazgatás körébe vonása, annak hatósági aktussá tétele (59–60. o.). E körben az olvasó áttekintheti a gyakorlat alakulását II. József 1787-es névrendeletének fontosabb újításaitól az állami anyakönyvezés igényének megjelenésén át, egészen *az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvényig* bezárólag. Ebben a körben mindenképp hiányolható, hogy a

⁵ ORBÁN Balázs András: „A névviseléshez való jog – az elméleti alapoktól a gyakorlati érvényesülésig” *Themis* 2011/2. 88.

⁶ KRÜGER-NIELAND (4. lj.) 341–349.

⁷ Mindenképp kritikaként kell megemlíteni, hogy az egyetemes történeti adalékok nagyon vázlatosan, egy tömbben, helyenként – így pl. a 26–27. o.-on – a követhetőséget zavaró időrendiségben szerepelnek, miközben az európai fejlődés állomásaival való hangsúlyosabb párhuzamba állítás, és azok célzottabb szerepeltetése előnyt jelentett volna a magyar jogfejlődés menetének és okainak feltárása során. Célszerű lett volna ilyen egyetemes történeti kontextusba ágyazva vizsgálni különösen a gyermek utónevének erkölcsi vetületét, figyelemmel egyrészt a Manu törvényeitől létező igényre a „jó csengésű név” iránt (vö. 26. o.), másrészt a szülők diszkrecionális jogkörére gyermekük nevének megválasztásában (vö. 135–137. o.).

szerző nem vonta a vizsgálat körébe a „természeténél és lényegénél fogva” állami feladatnak tekintett anyakönyvezés (81. o.), valamint a vallásszabadság korabeli alakulása, és „az adminisztráció határait átlépő” (91. o.) személyiségi jogok megerősödése közötti esetleges összefüggéseket.

A következő rész, a történeti bemutatásban a 19. és a 20. század fordulójához érve, a névviselés jogi „jellegének” meghatározására irányul,⁸ lényegében Személyi Kálmán 1915-ös, a névjogra vonatkozó művét alapul véve. Bár a szerző elvileg a bevezető részben kifejezetten rögzítette azt, hogy művében a névjog filozófiai-elméleti, valamint jogtechnikai-dogmatikai elemzését nem kívánja elvégezni, a III. rész mégis általánosabb tudományos összegzésnek tekinthető. Ennek a magánjogra vonatkozó fejezeteiben a névjog személyiségvédelemmel, a családjoggal, valamint a kereskedelmi joggal foglalkozó, mind a 20. század elején tevékenykedett, mind kortárs művelőinek munkássága egyaránt szerepel, az új Polgári Törvénykönyv előírásainak ismertetéséig bezárólag. A közjogi tárgyú fejezetek már kevésbé elemzőek, a közigazgatási jog körében az anyakönyvi eljárásra vonatkozó joganyag 20. századi jelentősebb változást hozó jogforrásait mutatják be, a büntetőjogi vonatkozások – sajátos módon a *Digestától* indulva – leginkább a hamis névhasználat tiltásának és állami üldözésének kultúrtörténeti jelentőséggel bír, kifejezetten érdekes tablóját adják.

Az egyes különös névtípusokra – a születéskor adott névre, a házassággal szerzhető névre, valamint a név utólagos megváltozásának esetköreire – vonatkozó külön előírások fejlődéstörténetét a könyv második részében alapvetően az 1890-es években hatályba lépett első átfogó családjogi és anyakönyvi tárgyú törvényektől követheti az olvasó nyomon, de természetesen a lehangsúlyosabb az 1952-es Csjt. szabályozási rendszere. A születéskor adható utónevek szabályozástörténetét bemutató, igencsak érdekes és olvasmányos fejezetet külön kiemelném, a családjogi viszonyokban – kétségtelenül nehezen megfogható tartalma dacára – kiemelten érvényesített erkölcsi vetületek és szülői felelősség, valamint az emberi méltósághoz és önrendelkezéshez fűződő, a gyakorlatban kifejezetten neuralgikus területet jelentő kapcsolatok miatt.

Az ezt követő, a házassági névviseléssel foglalkozó részben azonban helyet kapott egy 2007-es, helyileg konkrétan Debrecenre és környékére korlátozódó, a szerző által is szűknek minősített szociológiai felmérés is, valamint e felmérés statisztikai értékelésének ismertetése is, mintegy tizenöt oldal terjedelemben. Egy szociográfiai elemzés jogtörténeti műveknél egyértelműen stílusidegen, egy jogi témájú szakirodalmi munkához érdemi hozzáadott értéket pedig leginkább vagy aktuális, és lehetőleg nem csak korlátozott személyi körre vonatkozó, vagy történeti munka esetében többszöri adatgyűjtés eredményét értékelő, hosszabb időszak változásait bemutató felmérés nyújthat. Ezzel szemben a jogfejlődés szemléltetésére több helyen is a társadalmi gyakorlat alakulását bemutató grafikonok szerepelte- tése segíti az aktuális mondanivalót.

A házassági név kapcsán a „*Saját név-e minden nevünk?*” című fejezet min-

⁸ Ezt a részt maga a szerző a névviselési jog általános részeként határozza meg. Vö. 238. o.

denképp kiemelendő, amennyiben a szerző dogmatikát általában mellőzni kívánó főszabályát erősítő kivételként a hatályos jogforrások szövegére alapozva jelentős dogmatikai fejtegetéseket tartalmaz. A családjog területének legújabb fejlődési tendenciáihoz tartozó élettársi névviselés lehetőségét bemutató fejezet úgyszintén figyelemre érdemes, mivel igen szemléletes leírások alapján alkothat képet az olvasó a témakör kortárs kontextusáról, az alkotmánybíróvási gyakorlattól kezdve az élettársak kapcsolatának személyi jogi és családjogi vetületeire vonatkozóan, a jelentős politikai viharokat kavarázó jogalkotási próbálkozásokig. Jelentős továbbá a – még ha forrásokkal szegényesen is alátámasztott – kitérés a nem megváltozásának névjogi problematikájára is (192. o.).

Megyeri-Pálffi a név megváltozása körébe tartozónak minősítve, e helyütt taglalja a nemesi címek és rangok bejegyezhetőségének és viselésének kérdéskörét. Tekintve, hogy *az egyes rangok és címek megszüntetéséről szóló 1947. évi IV. törvény* megszüntette ezeket az elnevezésbeli „ékitményeket” és tilalmazta azok használatát a köznapi gyakorlatban, a nemesi címek viselése a szerző állításával ellentétben (195. o.) nem „meglehetősen visszaszorult”, hanem Magyarországon hivatalosan nem létező jogi problémakör. E mai is hatályos teljes, kivételt semmilyen módon nem ismerő törvényi tilalom miatt a névviselésre nem lehet kihatása annak, ha a magyar állampolgár valamely családjogi tény folytán jogosulttá válik egy nemesi címek és rangok viselését lehetővé tevő állam joga szerint anyakönyvezhető nemesi cím vagy rang viselésére.

Összefoglalásként, általánosságban elmondható Megyeri-Pálffi Zoltán könyvéről, hogy teljes és átfogó történeti tablót ad a természetes személyek névhasználatának hosszú ideig tételes jogilag egyáltalán nem rendezett, így jogi eszközökkel nem is igazán vizsgálható, a szabályozott állami névviselés korában pedig igen sokáig alapvetően eljárásjogi szempontból nézett, adminisztratív jellegűnek tekintett fejlődéséről. A mű lényegében következetesen érvényesített történeti szemlélete lehetőségét ad a szerzőnek, hogy a legtöbb érintett témakör kapcsán ne bonyolódjon bele az egyes jogágak aktuális gyakorlati problémáinak elemzésébe és taglalásába, hanem valóban a fejlődési iv ismertetésére koncentrálhasson. A szerző által választott szerkesztés sokszor szembeütően hosszú szerkezeti egységek kialakulását eredményezte, ami – különösen a 20. század második felének és az ezredforduló utáni évek jogfejlődését bemutató részekben – az áttekinthetőséget nehezíti. Az is mindenképpen a mű előnyére szolgált volna, ha a megjelenítés az új Polgári Törvénykönyv kihirdetését legalább megvárta volna, mert az új kódex által bevezetendő újításokra feltételesen, jövő időben tett utalás nehézkessé teszi az olvasást. Ezzel együtt a szerző valamennyi kapcsolódó részterületet megfelelően körüljár, ezért a mű a névviselés polgári jogi kérdéseit kutatók számára mindenképp fontos kiindulópont lesz.

Serák István*

* PhD, tudományos munkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1014 Budapest, Országház u. 30.
E-mail: serak.istvan@tk.mta.hu.

A SZERKESZTŐSÉGBE ÉRKEZETT KÖNYVEK

Az Állam- és Jogtudomány Szerkesztősége örömmel fogadja a Szerkesztőséghez eljuttatott recenziós példányokat. A beérkezés nem jelenti automatikusan recenzió közzését, de a Szerkesztőség mindent megtesz, hogy a köteteket eljuttassa a megfelelő recenzensekhez. Örömmel várjuk recenzensek jelentkezését is. Határozott vállalás esetén a kért kötetet eljuttatjuk a leendő szerzőhöz. Amennyiben kötetekkel és recenziókkal kapcsolatban bármilyen kérdése lenne, azt az ajtrec@tk.mta.hu címen jelezheti.

ÁDÁNY Tamás Vince: *A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága* (Budapest: Pázmány Press 2014) 272.

LAMM Vanda (szerk.): *Nukleáris jog a 21. század első évtizedeiben* (Budapest: CompLex 2014) 175.

PATYI András – LAPSÁNSZKY András (szerk.): *Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben. Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére* (Budapest: CompLex 2014) 628.

Réka VARGA: *Challenges of Domestic Prosecution of War Crimes with Special Regard to Criminal Justice Guarantees* (Budapest: Pázmány Press 2014) 284.

Márton VARJU – Ernő VÁRNAY (szerk.): *The Law of the European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law* (Budapest: HVG-ORAC 2014) 368.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

Az Állam- és Jogtudomány a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének folyóirata. Fórumot biztosít az állam- és jogtudományi kutatások eredményeit közlő tanulmányoknak és ismertetőket ad közre a közelmúltban megjelent kiadványokról. Az évente négy számot megjelenítő orgánium az akadémiai doktori eljárás szempontjából a magyar folyóiratok számára meghatározott legjobb minősítéssel rendelkezik.

A kétszeresen is anonim lektorálás rendszerében a Szerkesztőség minden közlésre benyújtott kéziratról beszerzi két lektor véleményét. A Szerkesztőség a kézirat befogadásról vagy elutasításáról, valamint a lektori véleményekről (anonimizált formában) tájékoztatást ad a szerzőknek. Ezt követően a szerző a mű hagyományos és elektronikus formában történő közzétételének (más számára történő átengedésének) kizárólagos jogait átruházza az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetére.

A kéziratok beküldésekor kérjük megadni a feltüntetni kívánt tudományos fokozatot, munkahelyi beosztást, munkahelyet és annak címét, valamint a szerző e-mail címét. A megjelentetni kívánt kézirat terjedelme a tanulmány rovatban minimum egy szerzői ív [40.000 n (karakter)], maximum két szerzői ív (80.000 n), recenzio esetén pedig minimum negyed szerzői ív (10.000 n), maximum egy szerzői ív (40.000 n). A tanulmány rovatban megjelentetni kívánt cikkhez kérjük, mellékeljenek egy maximum 2500 n terjedelmű magyar nyelvű rezümét. A szerkesztőségi irányelvek szerint a folyóiratban megjelenő recenzioók röviden ismertetik a mű felépítését és főbb téziseit, elhelyezik azt a szakirodalom kontextusában, utalnak annak újításaira a meglévő írásokhoz képest, valamint – az eredményekre és a hiányságokra egyaránt rámutatva – értékeli a művet és továbbgondolják a szerző megállapításait.

A kéziratoknak (és az azokban szereplő jogszabályi és jogirodalmi hivatkozásoknak) meg kell felelniük azoknak a formai követelményeknek, amelyeket a folyóirat internetes felületén (<http://jog.tk.mta.hu/ajt>) közzétett útmutató tartalmaz. A recenzioók a tanulmányokra irányadó hivatkozási mintát követik, azzal az eltéréssel, hogy az ismertetett mű oldalszámait a főszövegben jelenítendő meg, a következő minta szerint: (28. o.).

A kézirat megküldésével egyidejűleg a szerző köteles nyilatkozni arról, hogy a cikk (magyar nyelven) más orgánumnál még nem jelent meg, és ilyen célból nem is nyújtja/nyújtotta be. A kétszeresen is anonim lektorálás rendszerére tekintettel kéziratukat olyan formában is küldjék el, amelyből kihagyják nevüket, intézményi hovatartozásukat, e-mail címüket, valamint az önazonosító idézeteket és hivatkozásokat (pl. „saját korábbi tanulmányomban lásd bibliográfiai adatok”). A tanulmányokat tartalmazó két dokumentumot (pl. szerzőneve.doc[x], illetve „szerzőneve_anonim.doc[x]”) szövegfájl formátumban kérjük eljuttatni az ajt@tk.mta.hu, a recenzioókat pedig az ajtre@tk.mta.hu e-mail címre.

A Szerkesztőség

A BETŰTÍPUSRÓL

Az Állam- és Jogtudomány betűtípusa a Kner Antikva. Ezt a betűtípust a huszadik század elejére jelentős hazai műhellyé fejlődött gyomai Kner-nyomda a tízes évek elején választotta standard betűjének.

A betű eredeti neve Lipcsei Egyetemi Antikva (*Leipziger Universitäts Antiqua*), melyet Kravjánszki Róbert digitalizált, és tiszteletből Kner Antikvának nevezte el. Kner Imre így írt kedvenc betűjéről: „[...] ezt a betűt választottuk tipográfiai stílusunk alapjául. Alkalmassá tette erre eléggé semleges karaktere [...] Ennek a betűnek semmi idegenszerű jellege nincs, nagyon alkalmas magyar szöveg szedésére, s teljes, jól kiépített család áll belőle rendelkezésre, amelynek egyes fokozatai eléggé egyenletesen helyezkednek el a papiros síkján.” (Kner Imre: *A könyv művészete*, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó 1972, 237.)

Ár: 950 Ft.

Évi előfizetési díj: 3800 Ft.